

Четвер, 1 листопада

Гельгі Рейкдаль почувався тут якнайкраще. У потертому, але зручному кріслі, де він міг буквально дихати запахом старих книжок. Вони вкривали всі стіни, стояли стосами на підлозі, громадилися майже на всіх столах у крамниці. Книжки — повсюди, і якщо так триватиме й далі, якщо приплив переважатиме відплив, то незабаром усі проходи захарастяться книжками, і люди там просто застрягатимуть, без можливості продертися крізь стоси. Либонь, книжки вже давно запанували в букіністичній крамниці — набули самостійного життя, стали незалежними від власників, персоналу й покупців. Стоси книжок були заради книжок, а не заради того, щоб чекати на покупців.

Повітря повнилося пилюкою, але Гельгі не зважав на це, і безлад здавався радше захопливим, ніж неприємним. Крамницю зачинили, він був там сам, із книжками, і єдина ознака, що надворі — ХХІ століття, — мобільний, що лежав на купці книжок на підлозі.

Гельгі розійшовся з Бергтоурою приблизно тоді ж, коли пішли чутки, що жінка, яка викупила букіністичну крамницю його родини в Акюрейрі, ледве зводить кінці з кінцями і просто не годна зробити останній платіж.

Іноді щось трапляється зненацька, так воно й сталося між ними, але замість бачити в цьому самий лише негатив, Гельгі намагався дивитися на ці події оптимістично. Їхній розрив став, певна річ, благословенням. Вони з Бергтоурою не мали дітей, а стосунки давно вичерпалися. Крім того,

вона накинулася на нього в нападі п'яної люті й так гепнула пляшкою вина по голові, що чоловік втратив свідомість. Це вже був край.

Кріселко було те саме, у якому його батько сидів годинами, поринувши в книжку, тоді як Гельгі — дитина, а згодом — підліток, достоту так сидів на підлозі, знайомлячись із магією літератури. Про цю маленьку крамницю він мав без ліку спогадів, і ті важили для нього більше за майже будь-що інше. Поза всяким сумнівом, годі знайти когось, хто б ліпше цінував цей прихисток. Після смерті батька Гельгі було важко продати крамницю, і тепер він зустрівся з давніми спогадами, ставши частковим власником книгарні. Літня жінка, яка спробувала придбати крамницю, ще й зі знижкою, зберегла за собою меншу частку власності, і Гельгі дозволив їй продовжувати вести справи день у день. Так вони домовилися — вона матиме своєрідний дивіденд, що залежатиме від виторгу, певний відсоток від продажу книжок, зазвичай невеликий.

Але зараз крамниця належала лише йому: книжки кликали з полиць, деякі він упізнав з давніх днів — ті, що стояли з самого верху, де ніхто не наважувався копірситися роками. Ці старі книжки вже ні для кого не були бажані. Наприкінці батькові Гельгі навіть не треба було викуповувати такі книжки у власників, що їх успадковували, — спадкоємці віддавали їх за так, безліч, бо не могли знайти для них місця у вітальнях. Гельгі тримав у руках давнішній скарб, на який натрапив на горішній полиці, «Небезпека „Дому на околиці“», майже зниклий переклад Агати Крісті. Удома, у Рейк'явіку, він мав один примірник — результат років пошуку. Він сидів і читав, на самоті, у книгарні в Акюрейрі, насолоджуючись атмосферою, з головою занурившись у сюжет.

Це був один із найперших перекладів Агати Крісті ісландською, 1943 року, та й сама історія була в Гельгі однією з найулюбленіших. Сюжетне плетиво було таким заплутаним, що годі перечитати, не згадавши фіналу, але це не псувало Гельгі

задоволення. Він був цілковито умиротворений, його оточували книжки, попереду лишався тиждень цих зимових майже канікул. Чоловік поїхав на північ, щоби побути з хворою матір'ю. Перестав думати про Берґтоуру, давно вже не відповідав на її повідомлення. Сказати, що вона погано сприйняла розрив, це не сказати нічого, і певний час здавалося, ніби вона відмовляється поглянути в очі реальності. Поїздка на північ тішила Гельгі ще й із цього боку: тут менше шансів зустрітись з нею.

Він був готовий почати все з білого аркуша, тож назрівав новий роман. Дівчину звали Анітою, Гельгі познайомився з нею щойно на початку року, коли влаштувався до поліції. Аніта працювала в Управлінні охорони здоров'я та допомогла йому розслідувати справу про смерті в старому туберкульозному диспансері в Акюрейрі. За кілька тижнів дівчина зв'язалася з ним, щоб дізнатися, чим все скінчилося, і вони сходили на каву. Тоді Гельгі вже повідомив Берґтоуру, що вони більше не разом, хоча знадобилося чимало часу, щоб завершити цей розділ.

А тепер почався новий. Вони з Анітою були разом уже три місяці. Гельгі ще не знайомив її з матір'ю. Вони не хотіли надто квапитися. Аніта працювала на півдні, але вони обговорювали, чи не поїхати разом до Акюрейрі на Різдво.

Доля розпорядилася так, що книгарня повернулася в родинну власність, і Гельгі не мав наміру її продавати. Дехто з його колег мріяв на пенсії мандрувати тропічними країнами, можливо, відкрити маленький бар чи готель, але Гельгі бачив себе на схилі літ саме тут. За прилавком, як батько, продаючи книжки невидимим покупцям. І коли це станеться, для нього це буде саме покликання, а не просто ще одна робота.

Спокій зруйнував дзвінок мобільного. Гельгі необачно забув вимкнути звук, як робив щоразу, коли сідав читати. Поки він не на службі, більшості справ доведеться зачекати.

А від того, що телефонував шеф, було не легше.

Чоловік відклав книжку, обережно, наче крихкий скарб, і глибоко вдихнув, перш ніж відповісти.

— Гельгі, це Магнус. Як справи? — привітання звучало по-товариськи, але вчувався підтекст, якого Гельгі не міг до кінця вловити.

— Усе гаразд, дякую. Я поки на півночі.

— Так, авжеж. Як мати, їй покращало?

— Одужує.

Його мати проходила реабілітацію після операції та повільно, але впевнено ставала на ноги.

— Не хотів турбувати тебе під час відпустки, але подумав, що ти, можливо, захочеш отримати... гм, як би це сказати... шанс узяти в дечому участь.

Гельгі закотив очі й підвівся. Настрій зник, байдуже, яка там справа, і він підозрював, що йому доведеться повертатися до Рейк'явіку швидше, ніж хотів би.

— Я слухаю, — сказав надто сухо, але часом важко приховати емоції.

— Ти в нас наче дуже любиш кримінальне читво... — мовив Магнус, поза сумнівом, як вступ до справжньої історії.

— Є таке, — відповів Гельгі, який знав: колеги іноді кпинять з нього за любов до книжок. Зазвичай він щодня мав із собою хоч одну, щоби почитати у вільний час.

Поліціант миттю роззирнувся. Поліці ломилися від «скарбів», і йому відчайдушно закортіло дати шефові по пиці.

— Отже, ти, мабуть, здогадався, що зник письменник, — сказав Магнус.

— Га?

— Авторка детективів, себто. Мені спало на думку, що тобі буде цікава ця справа.

Спершу Гельгі подумав, ніби йому почулося, а потім вирішив, що Магнус із якоїсь незбагненої причини вирішив його розіграти.

— Хто зник? Я нічого не розумію, — відповів Гельгі.

— Елін Йоунсдоттір. Ти її знаєш.

— Звісно, я її знаю.

Заледве було б перебільшенням сказати, що її знала більшість читацтва. Її книжки, загалом — десяток, розходилися шаленими накладками кілька останніх десятиліть. Елін почала писати детективні романи ісландською задовго до того, як цей жанр став популярним на Йоулабоукафльоу*. Поступово їй вдалося завоювати симпатії читацької аудиторії, і невдовзі книжки письменниці почали ставати бестселерами, щойно їх видавали, і те саме стосувалося її закордонних видань. Потім Елін припинила писати, цикл закінчився, і їй «більше не було чого сказати», як вона, наскільки Гельгі пам'ятав, повідомила в якомусь інтерв'ю. Звичайно, він прочитав усі її книжки, і деякі з них точно стояли на полицях довкола нього.

— Вона що, буквально зникла? — спитав поліціант.

— Зникла без сліду, вважаю, так можна впевнено сказати. Її видавчиня зв'язалася з нами. Від авторки не було звіток уже кілька днів.

Гельгі відчув, як його думки метушаться, наче мухи. Він не знав Елін особисто, ніколи з нею не зустрічався, але ця справа зацікавила, могла навіть змусити його перервати відпустку й повернутися на південь. Зв'язок із літературою, такий прикметний факт — якщо дивитися на це відсторонено, — що авторка кримінальних романів сама стала об'єктом кримінального розслідування.

А ще Гельгі мав визнати, що його до мозку кісток вабила участь у слідстві, що буде в центрі уваги медіа, або й керування ним. Зникнення не завжди привертало багато уваги, найчастіше це були нещастя, що для громадськості нічогісінько не важили, тож журналісти висвітлювали їх абияк, але цю новину ніхто б не став замовчувати, хай там що сталося насправді.

* Йоулабоукафльоуд — дослівно «Різдвяна книжкова повинь», ісландська традиція дарування книжок на Різдво. Тут і далі прим. пер.

— Бути цього не може, — сказав він. — Страшно й чути. Жодних підказок?

— Власне, заяву я отримав щойно. На щастя, медіа поки не лізуть, а я досі думаю, кому доручити справу...

— Авжеж, я в ділі, — запевнив Гельгі. — Виїду до Рейк'явіку просто зараз, буду там увечері.

Він відчув, як напруга зростає. Такою була ця гра — братися за складні справи під тиском часу й перемагати.

— Пречудово. Чому б тобі не полетіти літаком? Авто можна забрати згодом. Ми не можемо гаяти час, Гельгі.

На мить Гельгі замислився та зрозумів, що Магнус має рацію. У такому разі Гельгі мав би підстави гайнути назад на північ літаком коштом департаменту, щоб забрати авто й ще раз навідати матір. На роботі ж він майже завжди мав доступ до поліційного транспорту.

Мати це зрозуміла б.

— Звісно, тоді я повернуся після обіду.

— Пречудово, Гельгі. Навряд чи щось трапиться в найближчі дві-три години, тож м'яч на твоєму полі. Хтозна, може, вона раптом з'явиться в обід, з відпустки повернеться чи щось таке. Якщо ні — засукаємо рукави й беремося до справи, покажемо, що ми ставимося до цього якнайсерйозніше. Вважаю, треба зачекати пару днів і поки не розмовляти з репортерами. Я знаю, що на нас тиснутимуть. Ти даси із цим раду, Гельгі.

У Гельгі виникло неприємне відчуття, що саме цим і пояснювався дзвінок шефа: Магнусу потрібен був цап-відбувайло, на якого можна скинуту провину, якщо письменниця невдовзі не з'явиться. Якщо ж справа вирішиться швидко й успішно, Магнус, певна річ, забере всі лаври собі.

— Не переймайся, я тобі цілком довіряю, — додав начальник дещо саркастично. — Зрештою, можливо, з того вийде просто буря в склянці. Може... ну... може, вона просто загубилася в якійсь зі своїх книжок.

2005

[шум]

З плином років, коли стаєш дедалі старшою, починаєш більше думати про час. Принаймні я почала. Важко думати про те, що можна було б змінити. Чи могла я прожити життя інакше? Ви ще молода і, либонь, не до кінця це зрозумієте...

Так. Життя — одне, і треба прожити його якнайкраще.

Так, ліпше і не скажеш. Життя — одне, але...

[тиша]

Хочете зробити перерву? Може, вимкнути запис?

Ні, це зайве. Даруйте за вагання, просто записуйте, як є. Так я матиму кращий вигляд.

Звичайно. І так, я не хотіла перебивати. Не хотіла зупиняти плину...

[тиша]

Час, так, я про це. Ви кажете — прожити якнайкраще, але іноді треба змінювати звички, розбити на шляху кілька яєць, зробити щось неочікуване. Ризикувати, розумієте?

Так.

Слухати серце. Це важливо. Зазвичай ти навіть не розумієш, що твоє серце каже. Послання спотворені, суперечливі, шлях звивистий, стежка ніколи не буває простою, і все це на краще.